

**КИЇВСЬКИЙ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА**

**ДНІ НАУКИ
ФІЛОСОФСЬКОГО ФАКУЛЬТЕТУ – 2010**

**МІЖНАРОДНА НАУКОВА КОНФЕРЕНЦІЯ
(21–22 КВІТНЯ 2010 РОКУ)**

МАТЕРІАЛИ ДОПОВІДЕЙ ТА ВИСТУПІВ

ЧАСТИНА III

Зрештою сучасна герменевтика поступово перетворюється на дещо більше ніж просто метод. "Коли сьогодні йдеться про герменевтику... тут мається на думці щось значно складніше, ніж питання про забезпечення нового обґрунтування і відкриття нової методологічної перспективи для гуманітарних наук; те, що ставиться на карту, є також спробою забезпечити новий фундамент для філософії" (Кошарний С. О. Біля джерел філософської герменевтики (В. Дільтей і Е. Гуссерль). – К.: Наукова думка, 1992. – С. 51).

Отож, в другій половині ХХ ст. герменевтика поступово перестала виступати у ролі конкретного теоретизування і перетворюється на принцип філософського підходу до дійсності, що відкриває нові можливості у контексті взаємодії природничого та гуманітарного знання.

І.В. Саєвицька, асп., КНУ ім. Т. Шевченка, Київ
Saivta@ukr.net

КРИТИЧНА ПОЗИЦІЯ – УМОВА ПРАВДИВОГО ФІЛОСОФСЬКОГО ПІЗНАННЯ (ПРИКЛАД КЛАСИЧНОГО ТОМІЗМУ)

*Ніколи я не розпочинав читання
Томі Аквінського, щоб по його завершенні
не зрозумів щось нове
і не розпочав ствердитись до нього
з ще більшою любов'ю
Франциск Сильвестр з Феррарі
(Мартін Грабман "Вступ до "Суми теологі" св. Томі Аквінського")*

Поняття критики походить від давньогрецького слова *κρίσις*, що позначає здатність розрізняти. Для стародавніх греків слово "критика" розкривало свій зміст в словосполученні "*κρίσις τέχνη*" – мистецтво критики. Формування судження з метою оцінити і виявити вади предмета або явища потребувало справжнього вміння, мистецтва розуму. Розум, завдяки своїй критичності, спрямований на виявлення недостатності речі або думки, що постають "зовнішніми" щодо нього. Критично налаштоване пізнання формує відповідне судження і слугує критерієм перевірки знання. Однак, це лише один із аспектів критики. За умови проєкції критики як "дієвості" розуму на "внутрішній" аспект пізнання, вона постає як метод перевірки спроможності самого розуму – "критика розуму". Імануїл Кант вказав на критичну властивість розуму, рефлексію. Однак, яка мета застосування критики як принципу стосовно самого розуму? – Прогнання правдивого пізнання, що відрізняє знання від гадки можливе за умов чистого розуму. Тому, "перша критика" спрямована на розум. Це самокритичність розуму, що вказує на межі спекулятивного пізнання і слугує проледевтикою трансцендентальної філософії.

Загалом, критика як система та метод пригитаманні не тільки Кантовій філософії. Здебільшого, раціоналістично спрямована філософія покладає принцип критики в основу своєї побудови. Критичність не тільки має негативний аспект (заперечення, виявлення недоліків), а й віднаходить шлях до

позитивного очищення нашого знання від омани. Прикладом раціоналістично налаштованої філософії є класичний томізм. Коментатор праць Аквіната, Франциск Сильвестр з Феррарі, називає Тому Аквінського "*homo optimi hominis*" ("людиною всіх часів"). Сучасність його праць полягає в актуальності первинних цілей поставлених Аквінатом, які реалізуються в самій структурі "Суми теологі" чи "Суми про поган". Пізнати Бога та його творіння через світло розуму та віри – основні завдання, які чітко та ясно вирішуються в найбільш відомих працях Аквіната. Форма побудови "Сум" полягає у віднайдені відповіді на питання, стосовно якого автор займає критичну позицію. Це допомагає виявити глибинні помилки різних теорій і уточнити висловлювання знаних авторитетів. Критика застосовується як метод, що з множинності аргументів вказує на єдино істинне судження й одночасно з тим будує систему правдивої теології. "Критика Янгольського Вчителя стосовно наукових поглядів інших авторів завжди незвично спокійна, поміркована і чітко предметна" [Грабманн Мартин. Введення в "Сумму теології" св. Фомы Аквінського. – М., 2007. – С. 72]. Себто, сама форма побудови праць реалізує теорію пізнання. "Суми" (сopus artium) поділені на частини, частини на питання, питання на розділи. Кожне питання розпочинається з "Ultim" (тобто зі запитання "Чи є") і продовжується "Videlur quod" ("уявляється, що..."). Надалі Аквінат наводить існуючі аргументи *pro et contra* (за і проти) і розглядає відношення між ними. Таким чином, описується складність проблеми і вже наприкінці автор має змогу надати свою відповідь (*respondeo*). Тобто, критична позиція слугує методом побудови праці в якій здійснюється правдиве пізнання. Правдивість самого пізнання забезпечена світлом розуму (інтелекту), який нездатен помилитися щодо основного завдання пізнання – розкриття сутності речі. Цю властивість інтелекту Аквінат не постулює, а доводить шляхом розгляду аргументів "за і проти" в 6 розділі 85 питання (Ч.1). Тому, дотримуючись встановлених принципів раціоналістичного пізнання, які узгалтовані критичною позицією, уможливується проведення розрізнення між правдивим знанням та гадкою. Саме методологія Аквіната, яка в свою чергу оснований на силлогістичній Аристотеля, і завдячує сучасній класичній томізму. Себто, у томістичній теорії пізнання (епістемології) зберігається елемент (автономність, нейтральність та апостеріоризм у пізнанні), які становлять критерії для здобування критично перевіреного знання.

*М.А. Секацкая, канд. філос. наук, науч. сотр.,
СПбГУ, Санкт-Петербург, Россия*

СВОБОДА В ФИЗИКЕ И МЕТАФИЗИКЕ

В докладах буде поставлен вопрос о возможности непротиворечиво помыслить свободу воли как специфическое качество личности, делающее ее субъектом морали. Нашей предпосылкой будет существование основополагающей интуиции свободы как необходимого условия применимости этических категорий. В цепях экспликации этой интуиции мы рассмотрим два воз-